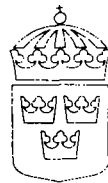

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1988/89:AU5 Facklig verksamhet

1988/89
AU5

Sammanfattning

I betänkandet behandlas fem motioner från föregående riksmöte om villkoren för facklig verksamhet. Tre av motionerna syftar till att initiera verksamhet med regionala förtroendemän och en till att vidga rätten till ledighet för facklig representation i offentliga organ. Slutligen förordas i en motion skyldighet för multinationella företag att bekosta det fackliga samarbetet inom företagen.

Motionerna avstyrks av utskottet. Mot detta ställningstagande reserverar sig företrädaren för vpk.

Motionerna

1987/88:A705 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning som ålägger svenska transnationella företag samt utländska transnationella företag verka i Sverige att bekosta de fackliga organisationernas samarbete inom koncernen.

1987/88:A713 av Anita Modin m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om regional facklig förtroendeman.

1987/88:A716 av Kurt Ove Johansson och Lars-Erik Lövdén (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om de regionala förtroendemannens rätt till tillträde till arbetsplatser i enlighet med "Nya arbetsrättskommitténs" förslag.

1987/88:A726 av Iris Mårtensson och Anita Johansson (s) vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i förtroendemannalagen att all facklig representation i offentliga organ ges rätt till ledighet från anställning.

1987/88:A744 av Bengt-Ola Rytter m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att regionala fackliga förtroendemän möjliggörs genom ändring av förtroendemannalagen.

1974 års lag om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen avser att underlätta facklig verksamhet. Viktigast är att förtroendemännen har rätt till ledighet från arbetet under den tid som behövs för det fackliga uppdraget. Om det fackliga arbetet gäller den egna arbetsplatsen har förtroendemännen dessutom rätt till lön och andra anställningsförmåner under ledigheten. Denna får inte vara längre än som är rimligt med hänsyn till förhållandena på den enskilda arbetsplatsen. Den skall vidare förläggas så att den inte medför betydande hinder "för arbetets behöriga gång".

Vid tvist om innebörden av lagen eller avtal som grundar sig på den har den fackliga organisationen tolkningsföreträdare utom i vissa undantagsfall. I sista hand kan frågan prövas av arbetsdomstolen. Överträdelse av lagen, vare sig det sker från arbetsgivarens eller den fackliga organisationens sida, kan leda till skadestånd. Även en enskild facklig förtroendeman kan åläggas skadestånd, dock inte för verksamhet som bedrivits med organisationens godkännande.

År 1977 lade Nya arbetsrättskommittén (NARK) fram förslag till en ny förtroendemannalag. Kommittén föreslog bl.a. att facklig verksamhet på arbetsplatser utan facklig förtroendeman skulle kunna utföras av regionala förtroendemen. Dessa skulle få en i lag fastställd tillträdesrätt till arbetsplatserna även om de inte vara anställda där. Verksamheten skulle i inledningskedet finansieras av statliga budgetmedel.

Påföljande år presenterade den dåvarande regeringen sina ställningstaganden till kommitténs förslag i form av en lagrådsremiss. Denna kom dock aldrig att föreläggas riksdagen som proposition.

Utskottet

I det följande behandlas några motioner om fackliga förtroendemen, väckta under det föregående riksmötets allmänna motionstid. De i motionerna berörda frågorna har i flertalet fall prövats av utskottet i tidigare sammanhang, se bl.a. AU 1987/88:8 s. 12-14.

Tillträdesrätten för utomstående förtroendemen

Nya arbetsrättskommitténs ovan redovisade förslag beträffande regionala fackliga förtroendemen aktualiseras på nytt i tre av de föreliggande motionerna.

Anita Modin m. fl. (s) hemställer i motion 1987/88:A713 att riksdagen skall uttala att beredningen inom arbetsmarknadsdepartementet av kommittéförslagen bör påskyndas. Kurt Ove Johansson (s) och Lars-Erik Lövdén (s) föreslår i motion 1987/88:A716 ett tillkännagivande till regeringen om att kommitténs förslag beträffande facklig verksamhet i små företag bör genomföras när det gäller de regionala förtroendemännens rätt att få tillträde till företagen. I motion 1987/88:A744 föreslår Bengt-Ola Rytter m. fl. (s) att riksdagen skall ge regeringen till känna vad som anförts i motionen om ändring i förtroendemannalagen av innebörd att det blir möjligt att finansiera

regionala fackliga förtroendemän. Motionen tar sikte särskilt på branscher med många små och spridda arbetsplatser.

Utskottet håller med motionärerna om att det behövs en facklig verksamhet som utifrån kan ge stöd åt dem som arbetar i småföretag. Bl.a. gäller det om företag där det av olika skäl inte fungerar med fackliga kontaktmän eller arbetsplatsombud i enlighet med intentionerna i Utvecklingsavtalet mellan SAF, LO och PTK. Samtidigt vill utskottet erinra om att förtroendemannalagen inte utesluter facklig verksamhet som bedrivs av andra fackliga företrädare än de som är anställda på arbetsplatsen. Normalt ifrågasätts det inte att de skall få komma in på arbetsplatserna, även om de inte har en i lag stadgad rätt till tillträde. Inom stora delar av arbetsmarknaden har dessutom frågan lösts genom kollektivavtal. Med hänsyn härtill och då utskottet utgår från att kvarvarande problem med tillträdesrätten uppmärksammas i det arbetsrättsliga beredningsarbetet i regeringskansliet utan särskilt riksdagsinitiativ påkallar motionerna i denna del inte någon åtgärd.

Det i motionerna berörda finansieringsbehovet får vägas mot andra reformkrav. En sådan avvägning kan inte lämpligen ske i föreliggande sammanhang. Utskottet är därför inte heller i den delen berett att föreslå någon åtgärd med anledning av motionerna.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna A713, A716 och A744.

Offentliga uppdrag

Iris Mårtensson (s) och Anita Johansson (s) föreslår i motion 1987/88:A726 att förtroendemannalagen ändras så att all facklig representation i offentliga organ ger rätt till ledighet från anställningen.

Bakgrunden till yrkandet är denna. Regeringsformen och kommunallagen ger anställda en rätt till ledighet för uppdrag som riksdagsledamot resp. för kommunala förtroendeuppdrag. Denna rätt innefattar självfallet även anställda som är fackliga förtroendemän. Däremot har dessa förtroendemän inte någon i lag given rätt att företräda sina fackliga uppdragsgivare i andra offentliga organ, exempelvis länsarbetsnämnderna. Detta beror, såsom påpekats i motionen, på att förtroendemannalagen när det gäller ledighetsrätten skiljer mellan facklig verksamhet – som ger rätt till ledighet – och de fackliga organisationernas mer allmänna engagemang i skilda samhällsfrågor – som inte berättigar till ledighet enligt lagen.

Den rätt till ledighet som ges genom förtroendemannalagen och andra arbetsrättsliga lagar kan kompletteras i kollektivavtal eller i de enskilda anställningsavtalen. Utskottet förordar att man i första hand prövar en avtalsreglering av den aktuella ledighetsfrågan. Kan frågan inte lösas på detta sätt och påvisas ett verkligt behov att tillgripa lagstiftning får en sådan åtgärd övervägas i det läge som då uppstår. Utskottet har med andra ord inte övertygats om att det för närvarande är anledning att utvidga de lagfästa ledighetsformerna för att nå det syfte som anges i motionen. Denna avstyrks följaktligen av utskottet.

Vänsterpartiet kommunisterna föreslår i motion 1987/88:A705 att riksdagen av regeringen skall begära förslag till lagstiftning som ålägger svenska transnationella företag samt utländska transnationella företag verka i Sverige att bekosta de fackliga organisationernas samarbete inom koncernerna. Motionärerna framhåller bl.a. att transnationaliseringen av industrin ställer stora krav på det fackliga arbetet. Endast några få svenska företag har visat förståelse för detta och har bidragit ekonomiskt till den fackliga verksamheten. Med hänsyn härtill och då en mer aktiv facklig bevakning av de transnationella företagen motarbetas på arbetsgivarhåll behövs lagstiftning med den angivna inriktningen.

Liknande motionsyrkanden har behandlats av utskottet vid tidigare tillfällen, se senast AU 1987/88:s s. 14. Yrkandena har av riksdagen lämnats utan bifall.

På den svenska arbetsmarknaden föreligger centrala avtal som ger möjlighet till fackligt samarbete i koncernföretag inom landet. Utskottet kan instämma i att den fackliga verksamhetens förutsättningar i de multinationella företagen är en fråga med växande aktualitet. När det gäller den närliggande frågan om facklig verksamhet i nordiska företag kan hänvisas till det utredningsarbete som har bedrivits i Nordiska ministerrådets regi och avslutats tidigare i år. Utredningsresultatet kommer att diskuteras vid ett särskilt möte mellan de nordiska arbetsmarknadsministrarna och ledningarna för de nordiska arbetsmarknadsorganisationerna i början av december. De slutsatser som man inom den svenska regeringen kommer att dra av de kommande överläggningarna bör avvaktas. Med hänsyn härtill och till vad i övrigt anförts anser utskottet att riksdagen inte har anledning att frånga sina tidigare ställningstaganden i detta ämne, varför det föreliggande motionsyrkandet avstyrks.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *tillträdesrätten för utomstående förtroendemän* att riksdagen avslår motionerna 1987/88:A713, 1987/88:A716 och 1987/88:A744,
2. beträffande *ledighet för offentliga uppdrag* att riksdagen avslår motion 1987/88:A726,
3. beträffande *facklig verksamhet i transnationella företag* att riksdagen avslår motion 1987/88:A705 yrkande 2.

Stockholm den 17 november 1988

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

Lars Ulander

Närvarande: Lars Ulander (s), Elver Jonsson (fp), Sonja Rembo (m), Marianne Stålberg (s), Lahja Exner (s), Anders G Högmark (m), Gustav Persson (s), Sten Östlund (s), Bo Nilsson (s), Kersti Johansson (c), Lars-Ove Hagberg (vpk), Anna Horn af Rantzien (mp), Eivor Husing (s), Erik Holmkvist (m), Britt Bohlin (s), Kjell-Arne Welin (fp) och Göran Engström (c).

Reservationer

1. Tillträdesrätten för utomstående förtroendemän (mom. 1)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar med "Utskottet håller" och slutar med "och A744" bort ha följande lydelse:

Utskottet har samma uppfattning som de socialdemokratiska motionärerna. Det är anmärkningsvärt att tillträdesrätten för regionala fackliga förtroendemän till företag inom deras verksamhetsområde fortfarande är oreglerad i lag. Detsamma gäller den olösta frågan om finansieringen av dessa förtroendemäns verksamhet. De lokala kontaktombuden på de små arbetsplatserna behöver stöd av ett välfungerande nät av regionala ombud. Kostnaderna härför kommer att särskilt drabba förbund som täcker branscher med många små och spridda arbetsplatser. Det är rimligt, inte minst av hänsyn till sådana fackförbund, att det allmänna ger ekonomisk kompensation för verksamheten med regionala fackliga ombud.

Vad utskottet med tillstyrkan av de tre socialdemokratiska motionerna A713, A716 och A744 ovan anført bör regeringen underrättas om.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *tillträdesrätten för utomstående förtroendemän* att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:A713, 1987/88:A716 och 1987/88:A744 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført.

2. Facklig verksamhet i transnationella företag (mom. 3)

Lars-Ove Hagberg (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 4 som börjar med "Liknande motionsyrkanden" och slutar med "motionsyrkandet avstyrks" bort ha följande lydelse:

De problem motionärerna tar upp har enligt utskottets uppfattning stor aktualitet mot bakgrund av den transnationalisering som svensk industri för närvarande genomför.

Utvecklingen har bl.a. medfört att företagen genom att flytta produktionen mellan länder kan motverka fackliga aktioner. En annan konsekvens är att det har blivit svårt att få en riktig bild av företagens ekonomiska situation på grund av de möjligheter som finns att dölja vinsterna eller föra över dem till enheter i andra länder. Dessutom förekommer det att utländska företag i Sverige inte respekterar våra arbetsrättsliga lagar, varför viktiga beslut

ibland fattas utan att de anställda har möjlighet till insyn, information och förhandling. 1988/89:AU5

Utskottet delar mot den angivna bakgrunden motionärernas uppfattning att regeringen bör ta initiativ till lagstiftning i ämnet. Behovet av lagstiftning har på sitt sätt blivit illustrerat av den motsträvighet mot tanken på ett fackligt samarbete i nordiska företag, som man på företagarhåll har visat i det utredningsarbete härom som bedrivits i Nordiska ministerrådets regi. Den nu förordade lagstiftningen bör i enlighet med vad som anförts i motionen ålägga svenska multinationella företag och utländska transnationella företag verksamma i Sverige att bekosta det internationella samarbetet mellan de fackliga organisationerna inom koncernen.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *facklig verksamhet i transnationella företag*
att riksdagen med bifall till motion 1987/88:A705 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.